

№ 39 (2026) С. 122–128
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: <https://journals.naoma.kyiv.ua/index.php/uam>

УДК 75.044(477)»2014/2024»
ORCID ID: 0009-0002-5464-2239
DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2026-39-14>

Вікторія Дорохова

*здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
кафедри теорії та історії мистецтва
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
vikoriia.dorokhova@naoma.edu.ua*
*Наукова керівниця – І. Солярська-Комарчук, кандидатка філософських наук,
доцентка кафедри теорії та історії мистецтва
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури*

ОБРАЗ ВОЇНА В УКРАЇНСЬКОМУ ЖИВОПИСІ 2014–2024 РОКІВ: ТЕМИ, ІДЕЇ, СИМВОЛИ

Анотація. *Метою статті є комплексне дослідження особливостей образу воїна в українському живописі 2014–2024 рр., зокрема виявлення провідних тематичних напрямів, художніх ідей та символічних структур, що формують цей образ у контексті сучасної війни. У статті простежено процес відновлення й переосмислення національно-героїчного образу захисника в контексті формування української ідентичності. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні іконографічного, історико-культурного та порівняльного аналізу, що дає змогу виявити трансформацію візуальних рішень та змістових акцентів у творчості сучасних українських митців. У процесі дослідження проаналізовано живописні практики, пов'язані з репрезентацією воїна як індивідуального героя, символічної постаті та культурного знака, що втілює досвід спротиву, травми й національної ідентичності. Результати дослідження засвідчили еволюцію образу воїна від документально-портретної фіксації майданівців та добровольців до узагальнених символічних й алегоричних моделей, у яких воїн постає як носій морального вибору, історичної пам'яті та ціннісної позиції суспільства. Виокремлено три основні моделі репрезентації образу воїна: документально-психологічну, символічно-алегоричну та метафорично-іронічну. Дослідження здійснено з урахуванням соціокультурного контексту воєнного часу та специфіки художньої мови окремих митців. Особливу увагу приділено трансформації візуальних стратегій у період від Революції гідності до повномасштабної війни, що дало змогу окреслити динаміку формування сучасного образу воїна в українському мистецтві. У висновках обґрунтовано, що образ воїна в українському живописі 2014–2024 рр. функціонує не лише як художній мотив, а й як важливий культурний феномен, що відображає процес формування сучасної української ідентичності та виконує соціокультурну функцію збереження колективної пам'яті.*

Ключові слова: *нова візуальна мова, символіка, сучасне мистецтво України, національна ідентичність, національно-героїчний образ, живописні стратегії, метафоричність, Матвій Вайсберг, Марина Соченко, Сергій Позняк, Владислав Шерешевський.*

THE IMAGE OF THE WARRIOR IN UKRAINIAN PAINTING (2014–2024):
THEMES, IDEAS, SYMBOLS

Viktoriiia Dorokhova

*Master's Degree Student (Second Cycle of Higher Education)
at the Department of Theory and History of Art
National Academy of Fine Arts and Architecture
viktoriiia.dorokhova@naoma.edu.ua*

*Scientific Supervisor – I. Soliarska-Komarchuk, PhD in Philosophy,
Associate Professor at the Department of Theory and History of Art
National Academy of Fine Arts and Architecture*

Abstract. *The aim of the article is to provide a comprehensive study of the specific features of the image of the warrior in Ukrainian painting of 2014–2024, in particular by identifying the leading thematic directions, artistic ideas, and symbolic structures that shape this image in the context of the contemporary war. The article traces the process of restoring and reinterpreting the national-heroic image of the defender in the context of the formation of Ukrainian identity. The research methodology is based on a combination of iconographic, historical-cultural, and comparative analysis, which makes it possible to identify the transformation of visual solutions and semantic emphases in the work of contemporary Ukrainian artists. The study analyzes painting practices related to the representation of the warrior as an individual hero, a symbolic figure, and a cultural sign that embodies the experience of resistance, trauma, and national identity. The results of the study demonstrate the evolution of the image of the warrior from the documentary-portrait fixation of Maidan participants and volunteers to generalized symbolic and allegorical models, in which the warrior appears as a bearer of moral choice, historical memory, and the value-based position of society. Three main models of representing the image of the warrior are identified: documentary-psychological, symbolic-allegorical, and metaphorical-ironic. The study is carried out with regard to the sociocultural context of wartime and the specificity of the artistic language of individual artists. Particular attention is paid to the transformation of visual strategies in the period from the Revolution of Dignity to the full-scale war, which made it possible to outline the dynamics of the formation of the contemporary image of the warrior in Ukrainian art. The conclusions substantiate that the image of the warrior in Ukrainian painting of 2014–2024 functions not only as an artistic motif but also as an important cultural phenomenon that reflects the process of forming contemporary Ukrainian identity and performs the sociocultural function of preserving collective memory.*
Key words: *new visual language, symbolism, contemporary art of Ukraine, national identity, national-heroic image, painting strategies, metaphor, Matvii Vaisberh, Maryna Sochenko, Serhii Pozniak, Vladyslav Shereshevskiy.*

Постановка проблеми. Починаючи з 2014 року українське суспільство перебуває у стані тривалого воєнного протистояння, що істотно вплинуло на всі сфери культурного життя, зокрема на образотворче мистецтво. В умовах Революції гідності, війни на сході України та повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 році образ воїна в українському живописі зазнав змістової та формальної трансформації, набувши нових символічних вимірів. Образ воїна постає не лише як репрезентація збройного захисника держави, а й як складний культурний феномен, у якому поєднуються ідеї жертвності, гідності, стійкості, особистісної та колективної травми. Живопис у цьому контексті стає засобом фіксації та осмислення історичного досвіду, формуючи нову візуальну мову.

Попри активне осмислення воєнної тематики в мистецькому середовищі, проблема образу воїна в українському живописі 2014–2024 років досі потребує цілісного

наукового аналізу. Це зумовлює актуальність дослідження й необхідність комплексного розгляду тематичних, ідейних і символічних аспектів зазначеного образу, а також живописних стратегій авторів, у межах яких поєднуються документальність, символічність та метафоричність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Образ українського воїна традиційно привертав увагу дослідників у контексті історичного живопису, зокрема у зв'язку з козацькою тематикою, Другою світовою війною (1939–1945), а також визвольним рухом ХХ століття (передусім у творчості західноукраїнських митців). Важливою проблемою залишається формування національно-героїчного канону власне українського воїна, що виразно простежується переважно у двох образних моделях – козака Мамай та воїна-повстанця (зокрема у графіці Ніла Хасевича). Натомість у багатьох випадках домінують зображення представників козацько-старшинської еліти, інтегрованих

у дворянський стан Російської імперії, або радянських воїнів-визволителів, що не відповідає національно-героїчному канону репрезентації українського воїна. Водночас специфіка образу воїна в сучасному українському живописі, котрий формується в умовах російсько-української війни, потребує ретельного аналізу.

Важливими для осмислення сучасних живописних практик є дослідження, присвячені творчості окремих митців воєнного часу. Зокрема, у публікації П. Нестеренка проаналізовано творчість Сергія Позняка в контексті війни, де акцентовано увагу на документальному характері його робіт та їхній функції фіксації історичної реальності [1]. Автор підкреслює значення портретного жанру як засобу візуального літопису сучасних подій. Окремі аспекти символічного осмислення війни в живописі розкрито у статті А. Швидюк-Богдан, присвяченій творчості Владислава Шерешевського [2], де особливу увагу приділено поєднанню побутових сюжетів із символічними та іронічними елементами.

Вагомими джерелами є також публікації та інтерв'ю художників, зокрема Матвія Вайсберга, у яких висвітлюються особливості формування художньої мови в умовах революційних і воєнних подій [3; 4; 5]. У цих матеріалах акцентовано увагу на переході від безпосереднього переживання подій до їхнього художнього узагальнення та символізації. Значний внесок у документування образу сучасного воїна здійснює Марина Соченко, творчість якої представлена у живописних і графічних роботах, присвячених подіям Майдану та війни [6; 3]. Її підхід ґрунтується на безпосередньому контакті з військовими, що зумовлює психологічну глибину та достовірність створених образів.

Водночас сучасні публікації переважно зосереджені на аналізі окремих виставкових проєктів, рецензіях або інтерв'ю з художниками і мають фрагментарний характер. Значну увагу приділено плакату, графіці, цифровому мистецтву як формам візуального спротиву, тоді як живописні практики нерідко залишаються поза межами системного мистецтвознавчого аналізу.

Недостатньо дослідженими залишаються питання трансформації художньої мови в умовах збройного конфлікту, еволюції образу героя та поєднання документального досвіду з символічним узагальненням. У зв'язку з цим звернення до творчості українських живописців, які упродовж 2014–2024 років осмислюють

воєнну реальність через образ воїна, є важливим етапом формування цілісного наукового бачення проблеми.

Метою статті є комплексне дослідження особливостей передачі образу воїна в українському живописі 2014–2024 років з акцентом на виявлення провідних тематичних напрямів, художніх ідей та символічних структур. Завдання дослідження полягає в аналізі мистецьких стратегій, за допомогою яких українські художники репрезентують героїчний досвід, колективну пам'ять і травматичні переживання, а також у простеженні еволюції образу воїна від подій Майдану до періоду повномасштабної війни з увагою до процесу творення національно-героїчного канону українського захисника.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 2014 року український живопис активно реагує на воєнні події, формуючи нову систему художніх образів і сенсів. Образ воїна стає одним із центральних мотивів сучасного мистецтва, через який осмислюється досвід спротиву, втрат, колективної травми та історичної відповідальності. Водночас, порівняно з традиційним героїчним канонам радянського зразка, змінюється інтонація: образ воїна постає не як ідеалізований персонаж, а як складний психологічний і культурний феномен, що віддзеркалює стан українського суспільства. Художники звертаються до різних стилістичних рішень – від реалістичного портрета до метафоричних узагальнень. Спільною рисою є зосередження на внутрішньому стані воїна: напрузі, втомі, моральному виборі. Живопис у цьому контексті виступає не лише засобом фіксації подій, а й формою глибшого осмислення.

Показовою у цьому вимірі є творчість Матвія Вайсберга. Художня мова митця загалом вибудовується на межі реальності й метафоричності: конкретні події та візуальні враження він трансформує в систему узагальнених знаків колективного досвіду. Його серія «Стіна» (2014) стала першим прямим зверненням до подій Революції гідності та була означена митцем як «живопис прямої дії» [4]. За спогадами художника, до початку роботи він переживав період внутрішнього мовчання, перебуваючи на Майдані передусім як громадянин, а не як митець. Лише згодом пережите було перенесене в майстерню у форматі послідовності епізодів – своєрідної хронологічної «стіни» [5].

Композиційною матрицею циклу стали гравери Ганса Гольбейна до Старого Заповіту, які художник масштабував і переосмислив

у сучасному контексті. Палітра «Стіни» М. Вайсберга набуває глухих, попелястих тонів; з'являється активний червоний колір як маркер напруги [4]. Митець пов'язував його з візуальною пам'яттю про події на вулиці Грушевського: попіл, гар, дим. Художник працює у власній майстерні, де відбувається переосмислення документальних спостережень у художні образи [5]. Таким чином, цикл поєднує документальність спостереження з історичною формою оповіді.

Новий етап воєнної рефлексії окреслює серія «Тонка червона лінія» (іл.1) [7]. Імпульсом до її створення стало враження від античних фрагментованих скульптур воїнів – без частин тіла, але «в строю». Цей образ може інтерпретуватися як пов'язаний із переживанням духовної стійкості та непокірності протестуючих під час Майдану – як зазначає сам художник. Роботи виконані на чорному папері – фігури воїнів поставлені на червону лінію, яка спочатку виникла як формальне рішення, а згодом набула символічного значення.

Іл. 1. М. Вайсберг. Тонка червона лінія. 2022. [7]

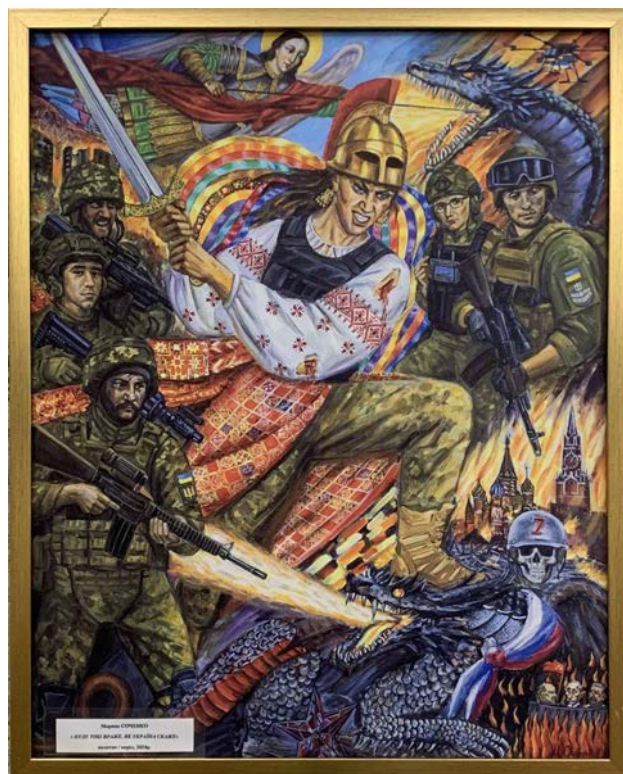
Фрагментарність тіл у цьому циклі не означає руйнації суб'єкта, а навпаки підкреслює витримку, готовність до самопожертви та історичну пам'ять. Образ воїна в інтерпретації М. Вайсберга постає не як індивідуальний портрет, а узагальнений символ межі – моральної, історичної, цивілізаційної. У творчості митця воїн формується і як образ внутрішньої напруги й тривоги, і як знак стійкості. Живопис набуває характеру культурного свідчення, спрямованого не лише в теперішнє, а й у майбутнє [7; 8].

Особливе місце у формуванні образу воїна посідає творчість Марини Соченко. Ранні роботи мисткині були пов'язані з документально-портретною фіксацією учасників Майдану та військових [9; 10] і включали масштабні проекти, як-от фреска «Покрова Богородиці»

у військовій каплиці на Аскольдовій Могилі, де зображено 55 впізнаних героїв нашої історії. З часом художниця переходить до більш узагальнених і символічних моделей репрезентації, зберігаючи при цьому безпосередній досвід взаємодії з військовими та глибоку емоційну включеність у їхній стан.

За словами мисткині, робота з військовими, що зазнали поранень, була для неї психологічно складною і вимагала внутрішнього співпереживання [11]. Цей досвід вплинув на характер її живопису: увага зосереджується на погляді, внутрішній напрузі, стриманій силі образу. Воїн у її портретах не ідеалізується – він постає як людина, позначена війною, але не зламана нею.

У роботі «Буде тобі, враже, як Україна скаже» (іл. 2) М. Соченко виходить за межі індивідуального портрета й створює алегоричну композицію. Центральна жіноча постать у вишиванці та шоломі персоніфікує Україну. Поєднання традиційного національного одягу з елементами воїнського обладунку підкреслює спадкоємність історичної боротьби. Композиція вибудована як сцена протистояння: міфологічний образ дракона символізує агресора, тоді як поруч із алегоричною постаттю зображені сучасні українські військові, що вводить твір у конкретний історичний контекст.

Іл. 2. М. Соченко. Буде тобі, враже, як Україна скаже. 2024. [Світлина автора]

Образ України-воїтельки тут набуває рис сакралізованої постаті: кольорова дуга за спиною нагадує німб, що підсилює символічний вимір композиції. Водночас художниця не відмовляється від експресії – динаміка руху, напружена пластика фігури, контрастна колористика створюють відчуття активної боротьби. Таким чином, у цій роботі поєднуються міфологічний, історичний і сучасний плани.

У творчості Марини Соченко образ воїна постає як результат особистого переживання війни й водночас як національна алегорія. Її живопис демонструє перехід від документально-психологічної моделі до символічно-узагальненої, зберігаючи при цьому емоційну достовірність і внутрішню напругу образу.

Портретний напрям розвивається також у творчості Сергія Позняка. Його живопис і графіка воєнного часу мають виразний репортажний характер, поєднуючи реалістичну манеру з психологічною концентрацією образу. Художник оперативно реагує на події сучасності, створюючи численні портрети військових, волонтерів, цивільних, а також композиції, що фіксують конкретні історичні епізоди [10]. Для С. Позняка характерне прагнення документувати сучасність. Його роботи позбавлені декоративності та стилізаційної умовності: образи воїнів подані стримано, без героїзації у традиційному академічному сенсі. У центрі уваги – внутрішній стан персонажа, зосередженість, втома, гідність. Стримана палітра, чіткий рисунок і композиційна ясність підсилюють відчуття психологічної напруги.

Показовим є твір «Дідусь – воїн тероборони Одеси» (іл. 3). У цьому портреті поєднуються ознаки звичайності й сили: перед глядачем постає літня людина, яка добровільно стала на захист міста. Відсутність зовнішнього пафосу компенсується внутрішньою енергетикою образу. С. Позняк не створює ідеалізованого героя – він фіксує реального учасника подій, чия присутність набуває символічного звучання через сам факт спротиву.

Загалом творчість митця воєнного періоду можна визначити як своєрідну візуальну хроніку. Його численні портрети військових і цивільних, а також композиції, що присвячені окремим подіям війни, формують образ сучасного українського воїна як носія відповідальності й моральної стійкості. Таким чином, у роботах С. Позняка портрет стає не лише жанровою формою, а й способом фіксації історичної пам'яті.

Іл. 3. С. Позняк. Дідусь – воїн тероборони Одеси. 2022. [1]

Від документального фіксування облич і психологічних станів воєнного часу тема поступово переходить до ширших культурних узагальнень, де образ захисника співіснує з метафорою та іронічною інтонацією.

У творчості Владислава Шерешевського образ воїна набуває складного психологічного й культурного виміру. Художник звертається до теми сучасної війни, поєднуючи індивідуальний стан бійця з ширшим контекстом суспільного досвіду [2]. Безпосереднє осмислення фронтової реальності представлене у полотні «На нулі» (іл. 4). Обличчя воїна зблизька, зосереджений погляд, напружений жест руки створюють відчуття граничної концентрації та внутрішньої зібраності. Водночас митець не прагне документальної точності: складна фактурність мазка, певна деформація рис, вібруючий колорит формують узагальнений психологічний образ. Перед глядачем постає не індивідуалізований портрет, а символ захисника, який перебуває у стані постійної готовності та внутрішньої напруги.

Поряд із безпосереднім фронтовим образом художник вводить воєнну тему в ширший культурний простір. У роботі «Київська перепічка» (іл. 5) побутовий сюжет набуває символічного значення. Образ хлопчика з перепічкою в руці, у шапці з логотипом «Nike», що може асоціюватися з богинею перемоги Нікою, формує аліюзу на майбутнє покоління, яке зростає в умовах війни. Його погляд, спрямований угору, де ракети трансформуються

в умовні декоративні образи, може трактуватися як метафора віри та внутрішньої стійкості. У такому контексті образ дитини постає непрямым відлунням теми війна – як продовження боротьби в культурному й історичному вимірі.

Іл. 4. В. Шерешевський. На нулі. 2022. [2]

Іл. 5. В. Шерешевський. Київська перепічка. 2023. [2]

Важливою рисою творчості В. Шерешевського є поєднання драматизму та іронічної інтонації. Художник уникає прямого пафосу, замінюючи його метафорою, гротеском і культурною алюзією. Іронія в його роботах не заперечує серйозності теми, а стає способом дистанціювання та збереження внутрішньої рівноваги в умовах травматичної

реальності. Таким чином формується метафорично-іронічна модель репрезентації війна, у якій героїчність постає через людський вимір і психологічну напругу, а не через риторичне звеличення.

Розглянуті приклади засвідчують різні живописні стратегії репрезентації образу війна, що відповідають окресленим моделям.

Головні висновки і перспективи використання результатів дослідження. У процесі дослідження встановлено, що у вітчизняному живописі 2014–2024 років, завдяки усвідомленню української ідентичності, актуалізується відродження національно-героїчного образу війна. Попри те, що сучасне мистецтво здебільшого не дотримується уніфікованих академічних прийомів, у художніх репрезентаціях захисника зберігаються й переосмислюються символізм та метафоричність, що тісно пов'язані з поняттями Батьківщини, честі та волі. Формуючи образ сучасного українського захисника, зазначені митці застосовують авторські живописні стратегії. Протягом 2014–2024 років образ війна в образотворчому мистецтві зазнав суттєвої трансформації як на змістовому, так і на формально-виражальному рівнях: на початковому етапі домінував документально-портретний підхід із акцентом на фіксацію конкретної особистості, тоді як у подальшому простежується тенденція до узагальнення, символізації та метафоризації образу.

Виокремлено три основні моделі репрезентації образу війна: документально-психологічну, символічно-алегоричну та метафорично-іронічну. Еволюція цього образу від індивідуалізованого героя до узагальненого культурного символу свідчить про його вихід за межі суто художнього мотиву та перетворення на важливий елемент формування сучасної української ідентичності. Образ війна у живописі цього періоду відображає не лише фізичний спротив, а й моральний та ціннісний вибір суспільства.

Перспективи подальшого використання результатів дослідження полягають у можливості розширення аналізу на інші форми сучасної візуальної культури, зокрема графіку, інсталяцію та цифрове мистецтво. Отримані висновки можуть бути застосовані в музейній, кураторській та освітній практиках, а також у міждисциплінарних дослідженнях, присвячених культурі воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Нестеренко П. Час війни у творчості Сергія Позняка. Образотворче мистецтво. 2023. № 1–2. С. 36–38 : іл.
2. Швидюк-Богдан А. «Київська перепічка», або смак перемоги. Образотворче мистецтво. 2023. № 3–4. С. 26–31.
3. Морозов О. Майстерня: Матвій Вайсберг. InKyiv. Дата публікації: 28.12.2018 URL: <https://inkyiv.com.ua/2018/12/masterskaya-matvey-vaivsberg/> (дата звернення: 15.06.2025).
4. Вайсберг М. Моя палітра нагадує мені землю на вулиці Грушевського: попіл, кіптява шин, дим: інтерв'ю з художником Матвієм Вайсбергом / спілкувалася Сирчина М. ФАКТИ. 2014. 28 березня. URL: <https://fakty.ua/ru/179191-matvej-vaivsberg-moya-palitra-napominaet-mne-zemlyu-na-ulice-grushevskogo-pepel-gar-pokryshek-dym> (дата звернення: 15.06.2025).
5. Вайсберг М. Живопис – послання майбутнім: інтерв'ю з художником Матвієм Вайсбергом / спілкувалася Кучеренко А.-М. Суспільне Культура. Дата публікації: 11.07.2024. URL: <https://suspilne.media/culture/787813-zivopis-poslanna-majbutnim-hudoznik-matvij-vaivsberg/> (дата звернення: 08.02.2026).
6. Соченко М. Обличчя Майдану: живопис, графіка. Клич Майдану: літопис самовидця: поема / Пвід А. Київ: Укр. пріоритет, 2015. С. 31–42.
7. Вайсберг М. [mvaisberg58](https://www.instagram.com/mvaisberg58/). Instagram. URL: <https://www.instagram.com/mvaisberg58/> (дата звернення: 08.02.2026).
8. Матвій Вайсберг: Значний художник завжди несе стан тривоги: інтерв'ю з художником Матвієм Вайсбергом / спілкувалася Лазебник Л. Jewish Observer. 2025. № 03/381 (March). URL: <https://jew-observer.com/uk/zustrich-dlya-vas/matvij-vaivsberg-znachnij-hudozhnik-zavzhdi-nese-stan-trivogi/> (дата звернення: 15.06.2025).
9. Соченко М. Інтерв'ю з художницею Мариною Соченко / спілкувалася Дорохова В. Особистий архів В. Дорохової. 09.05.2025.
10. Соченко М. П., Коваленко С. С. Розписи у військовій каплиці Воздвиження Чесного Хреста Господнього на Аскольдовій Могилі в Києві: альбом репродукцій / відп. ред. В. Попович. Київ: Стікс, 2020. 40 с.: іл.
11. Швєць А. «За Україну, за її волю»: у музеї відкрилася персональна виставка української мисткині Марини Соченко (+ФОТО). Еспресо. Біла Церква. 2025. 22 серпня. URL: <https://bc.espreso.tv/kultura-za-ukrainu-za-ii-volyu-u-kraeznavchomu-muzei-vidkrilasya-personalna-vistavka-ukrainskoi-mistkini-marini-sochenko> (дата звернення: 27.02.2026).

References

1. Nesterenko, P. (2023). Chas viiny u tvorchosti Serhii Pozniaka [The Time of War in the Work of Serhii Pozniak]. *Obrazotvorche mystetstvo [Fine Art]*, 1–2, 36–38 [in Ukrainian].
2. Shvydiuk-Bohdan, A. (2023). «Kyivska perepichka», або смак перемоги [“Kyivska Perepichka,” or the Taste of Victory]. *Obrazotvorche mystetstvo [Fine Art]*, 3–4, 26–31 [in Ukrainian].
3. Morozov, O. (2018). Maisternia: Matvii Vaisberg [Workshop: Matvii Vaisberg]. InKyiv. Retrieved from: <https://inkyiv.com.ua/2018/12/masterskaya-matvey-vaivsberg> [in Ukrainian].
4. Vaisberh, M. (2014). Moia palitra nahaduie meni zemliu na vulytsi Hrushevskoho: popil, kiptiava shyn, dym [My Palette Reminds Me of the Ground on Hrushevsky Street: Ashes, Soot from Tires, Smoke]. *ФАКТЫ [FACTS]*. Retrieved from: <https://fakty.ua/ru/179191-matvej-vaivsberg-moya-palitra-napominaet-mne-zemlyu-na-ulice-grushevskogo-pepel-gar-pokryshek-dym> [in Russian].
5. Vaisberh, M. (2024, Lypen 11). Zhyvopys – poslannia maibutnim [Interviu] / Interviuer Kucherenko A.-M. *Suspilne Kultura [Suspilne Culture]*. Retrieved from: <https://suspilne.media/culture/787813-zivopis-poslanna-majbutnim-hudoznik-matvij-vaivsberg> [in Ukrainian].
6. Sochenko, M., & Tsvyd, A. (2015). Oblychchia Maidanu: zhyvopys, hrafika [Faces of the Maidan: Painting, Graphics]. *Klych Maidanu: litopys samovydytsia: poema*. Kyiv: Ukrainskyi priorytet, 31–42 [in Ukrainian].
7. Vaisberh, M. [[@mvaisberg58](https://www.instagram.com/mvaisberg58/)]. (2022, May 26). Red Line. The Thin Part Two. Oil on canvas. 100x180. 25.05.2022. [Instagram post]. Instagram. Retrieved from: <https://www.instagram.com/mvaisberg58> [in Ukrainian].
8. Lazebnyk, L. (2025). Matvij Vaisberg: Znachnyi khudozhnyk zavzhdy nese stan tryvohy: intervui z khudozhnykom Matviiem Vaisbergom [Matvij Vaisberg: A Significant Artist Always Carries a State of Anxiety: Interview with the Artist Matvij Vaisberg]. *Jewish Observer*, 03/381 (March). Retrieved from: <https://jew-observer.com/uk/zustrich-dlya-vas/matvij-vaivsberg-znachnij-hudozhnik-zavzhdi-nese-stan-trivogi> [in Ukrainian].
9. Dorokhova, V. (2025, May 9). Interviu z khudozhnytseiu Marynoiu Sochenko [Interview with the artist Maryna Sochenko]. *Osobystyi arkhiv V. Dorokhovoї [Personal archive of V. Dorokhova]* [in Ukrainian].
10. Sochenko, M. P., & Kovalenko, S. S. (2020). *Rozpysy u viiskovii kaplytsi Vozdvyzhennia Chesnogo Khresta Hospodnoho na Askoldovii Mohyli v Kyievi: albom reproduksii [Murals in the Military Chapel of the Exaltation of the Holy Cross at Askold's Grave in Kyiv: Album of Reproductions]*. Kyiv: Stiks [in Ukrainian].
11. Shvets, A. (2025, August 22). “Za Ukrainu, za yii voliu”: u muzei vidkrilasya personalna vystavka ukrainskoi mystykini Maryny Sochenko “For Ukraine, for Its Freedom”: A Personal Exhibition of Ukrainian Artist Maryna Sochenko Opened at the Museum. *Espresso*. Bila Tserkva. Retrieved from: <https://bc.espreso.tv/kultura-za-ukrainu-za-ii-volyu-u-kraeznavchomu-muzei-vidkrilasya-personalna-vistavka-ukrainskoi-mistkini-marini-sochenko> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 16.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 07.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)